

عنوان مقاله

راهبردهای وقایه شحّ نفس از منظر سوره مبارکه تغابن

نویسندگان

مریم کوچک زاده

مقدمه

انسان به طور طبیعی و در زندگی خود با انواع نیازها مواجه می‌شود. نیازهای انسان او را وامی‌دارد تا برای رفع آنها به منبعی مطمئن و قابل اتکا مراجعه کند. در واقع نیاز، محرک انسان برای رجوع به منبع دارای صلاحیتی است که بتواند پاسخگوی رفع آنها باشد. انواع مواجهاتی که در زندگی انسان رقم می‌خورد، به تدریج نیازهای انسان را به او می‌نمایاند و بهانه و محرک رجوع انسان برای رفع حدود، نواقص و آسیب‌هایی می‌شود که در نتیجه این مواجهات رخ نموده است. با این وضع طبیعی، انسان متوجه نیاز به رفع نیازی می‌شود که نقص و عیب و حدی در او راه ندارد، احاطه و مالکیت مطلق بر همه مواجهات و پدیده‌ها و رخدادها و احوال دارد، همه کمالات از آن اوست و برهر چیزی توانمند است (یسبح لله ما فی السموات و ما فی الارض له الملك و له الحمد و هو علی کل شیء قدير).

سور مسبحات که با تسبیح خدا از حد و عیب و نقص آغاز می‌شوند، مرجع خوبی برای پاسخ به این سوال هستند که علت و نحوه مواجهه انسان با پدیده‌ها و نحوه تعاملات او باید چگونه باشد تا از دل قواعدی که برای دنیا و مواجهات آن وضع شده است، حدود و عیوب و نواقص خود را شناخته و با اتکاء و اعتماد به خدای سبحان به سمت رشد و تعالی حرکت نماید.

هدف: هدف این نوشتار سعی در ترسیم مراحل است تا با بررسی معنای شحّ نفس از منظر سور مسبحات، به راهبردهایی دست یابیم که در ابعاد مختلف بتوان این آسیب را برطرف نمود و فلاح را در انسان‌ها تضمین نمود.

روش

در مقاله حاضر معنای واژه شحّ نفس از متن آیات سور مبارکه حشر و تغابن با شیوه کشف ارتباط زنجیره ای کلمات در سوره استخراج شده است. سپس با یافتن حد وسط‌های دو تعریف بدست آمده از سور مبارکه حشر و تغابن با شیوه برهان، به جمع بندی و معنای واحدی از این واژه دست پیدا کرده‌ایم. در ادامه سوره مبارکه تغابن با توجه به ظاهر و ترجمه آیات و در نظر گرفتن وصل و فصل آیات مطالعه شده و پس از گزاره نویسی از آیات آن به غرض سوره نزدیک شده‌ایم. در مطالعه سوره برای پیدا کردن جایگاه شحّ نفس در سوره و راهبردهای مقابله با آن، سوره با شیوه تدبر مکی و با سه رویکرد مواجهه، نیاز، اختلالات در نتیجه عدم توجه به رفع نیاز بازخوانی شده و با بیان ارتباط میان مواجهات- نیازها و توجه به رفع نیاز در سوره مبارکه تغابن جمع بندی در این بخش ارائه شده است. در مرحله نهایی با سطح بندی گزاره های بنیادی- اصولی و راهبردی به استخراج راهبردهایی برای قرار گرفتن در مسیر حفظ شدن از شحّ نفس در سوره پرداخته شده است.

یافته‌ها و نتایج

با بررسی معنای واژه شحّ نفس در سور مبارکه حشر و تغابن و جمع‌بندی این دو مدل، معنای شحّ نفس به این صورت بدست آمده است: شحّ نفس حالتی از نفس است که در مواجهه نفس با نیازهایش، صرفاً با اتکای نفس به خود و توجه به رفع آن نیاز بوجود می‌آید، بدون اینکه به خدا به عنوان ایجاد کننده و رافع آن نیاز توجه نماید. در ادامه به بررسی انواع مواجهات انسان در سوره مبارکه تغابن پرداخته‌ایم که در سه سطح مواجهه با پدیده‌ها، رخدادها و حقایق تقسیم بندی شده و هر مواجهه منجر به بروز نیاز یا مجموعه ای از نیازها در انسان می‌شود. با دسته بندی نیازهای حقیقی و کاذب در سوره مبارکه تغابن، به بررسی اختلال‌ها و آسیب‌های سوره که در نتیجه عدم توجه به رافع نیاز و اسماء سوره بروز یافته پرداخته ایم و سپس با کشف دقیق ارتباطات میان سه وجه مواجهه، نیاز و رفع نیاز راهبردهایی برای وقایه شحّ نفس در سطح اجتماع و جامعه ارائه شده است.

بحث و نتیجه گیری

قرار گرفتن در مسیر وقایه شحّ نفس با راهبردها و توجه به رافع نیاز حقیقی و شناخت نیازهای حقیقی یکی از اساسی ترین نیازها و ضروریات اولیه حاکمیت و جامعه اسلامی است. از آنجا که دنیا محل مواجهات و بروز نیازهای متنوع و متعدد است و همچنین چالش‌های مواجهات و درگیری ایمان و کفر روز به روز تشدید می‌شود و هر لحظه در قالب و شکلی جدید رخ می‌نماید، در صورتی که در میان افراد جامعه، روابط اجتماعی و در خانواده‌های مؤمن و نیز در میان مسئولین جامعه اسلامی شحّ نفس در مسیر حفظ بواسطه رجوع و اعتماد و اتکاء به رافع نیاز و خدای سبحان در مسیر وقایه قرار نگیرد، به تدریج دستاوردهای ایمانی و انقلابی که به عنوان نعمت و امانتی در دست افراد و جامعه است به عنوان مزاحم برای اصلاح روابط اولیه انسان‌ها تلقی شده و با تغییر ذائقه افراد و خانواده‌ها و نیز مسئولین از احساس نیاز به ایمان و دینداری به توجه به اجرهای مادی و ارتقای وضعیت مادی، روز به روز ایمان کمرنگ‌تر، مراجعه به احکام در فرد و خانواده و جامعه ضعیف‌تر و توجه به منویات ولی در اولویت‌های آخر زندگی قرار می‌گیرد تا جایی که کم کم منویات ولی حق در جامعه سخت، غیرقابل تحقق و حتی بدون حساب و کتاب عقلی تلقی شده و انسان‌ها از آن روی می‌گردانند. نتیجه چنین وضعیتی پیچیده شدن مدام در مشکلات و معضلات و چالش‌های روابط، بی‌توجهی به نیاز به دینداری در جامعه و نهایتاً انهطاط اخلاق و ایمان در خانواده‌ها می‌باشد. وضعیتی دردناک که جز عذاب و بدبختی حاصلی نخواهد داشت. نتیجه بروز شحّ نفس و توجه صرف به نیازهای خود بدون تقویت ایمان بواسطه رجوع به خدای سبحان در فرد و خانواده در مسئولیت‌های اجتماعی انسان و نیز روابط اجتماعی او سربرآورده که منجر به انواع کم کاری‌ها، خودخواهی‌ها، و حتی خیانت در مسئولیت می‌شود. چنین روحیه‌ای در مقام مواجهه با ولی حق در جامعه و منویات او به جای اینکه تحقق این منویات را نیاز اصلی خود بداند با منطق غرغر و تخطئه ولی ابرازات خود را سامان می‌دهد. از دست دادن اعتماد و اتکا به خدای شکست ناپذیری که در هر حالت برای انسان احکامی وضع نموده و قواعدی مقرر داشته تا از خلال مواجهات و نیازهایش به هدایت و ایمان برای خود، خانواده و جامعه‌اش دست یابد و برای آن بتواند برنامه ریزی کند، نتیجه بروز شحّ نفس در روابط خانوادگی و اجتماعی و نیز مواجهه با ولی جامعه است. عدم اتکا و اعتماد به خدا در بی‌اعتدالی به سخنان و احکام رسول و کنار گذاشتن قرآن در جامعه مشهود است.

منابع

- قرآن کریم
- طباطبایی، محمدحسین (۱۳۷۴)؛ تفسیر المیزان، ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
- مصطفوی، حسن (۱۳۷۱)؛ التحقیق فی کلمات قرآن کریم، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- اخوت، احمد رضا (۱۳۹۲)؛ آموزش روشهای تدبر قرآن به قرآن، ج ۷ آموزش روش های تدبر مدنی، تهران، نشر قرآن و اهل بیت نبوت علیهم السلام.
- اخوت، احمد رضا (۱۳۹۲)؛ تبیین عناصر ساختار وجودی جامعه، تهران، مدرسه دانشجویی قرآن و عترت: دانشگاه تهران
- اخوت، احمد رضا (۱۳۹۵)؛ تبیین عناصر ساختار وجودی انسان، تهران، مدرسه دانشجویی قرآن و عترت: دانشگاه تهران
- اخوت، احمد رضا (۱۳۹۴)؛ آشنایی با ساختار هستی (با توجه به آیات و روایات اهل بیت علیهم السلام)، تهران، مدرسه دانشجویی قرآن و عترت: دانشگاه تهران
- اخوت، احمد رضا (۱۳۹۴)؛ تدبر در هستی: تدبر در «اسماء»، تهران، مدرسه دانشجویی قرآن و عترت: دانشگاه تهران
- اخوت، احمد رضا (۱۳۹۴)؛ دوره‌های رشد تفکر اجتماعی: بلوغ عاطفی؛ دوره اکرام و تالیف، تهران، مدرسه دانشجویی قرآن و عترت: دانشگاه تهران
- اخوت، احمد رضا (۱۳۹۷)؛ اصول و مهارت‌های بلوغ با هم بودن: مهارت‌های بلوغ عاطفی با رویکرد ایمان‌گزینی، تهران، مدرسه دانشجویی قرآن و عترت: دانشگاه تهران

